

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ

૨/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૪૧૨૯/૨૦૧૭

સાથે

૨/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૮૯૬૯ ઓફ ૨૦૧૭

સાથે

૨/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૧૧૭૧/૨૦૧૭

સાથે

૨/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૧૧૭૨/૨૦૧૭

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

નાગરભાઈ ગણેશભાઈ પરમાર

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય.

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી વૈભવ એ. વ્યાસ (૨૮૯૬) અરજદાર નંબર ૧ માટે

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે સરકારી વકીલ/પીપીને અગાઉથી નકલ

આપવામાં આવી છે.

પ્રતિવાદી નં. ૨ માટે કાયદા અધિકારી શાખા (૪૨૦)

શ્રી હમેશ સી. નાયડુ (૫૩૩૫) પ્રતિવાદી નં. ૨ માટે

પ્રતિવાદી નં. ૧ માટે નોટિસ આપવામાં આવી છે.

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એલ.એસ.પીરઝાદા

તારીખ : ૧૬/૧૦/૨૦૨૫

મૌખિક આદેશ

(દ્વારા:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. એસ. સુપેહિયા)

સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધ નીચેના સુધારાઓ માટે કેપ્શનવાળા ઓર્ડરમાં દાખલ કરવામાં આવે છે.

નોટમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનોને ધ્યાનમાં રાખીને, તારીખ ૧૭.૦૮.૨૦૨૫ ના આદેશમાં, નીચેના શબ્દોને એ હદ સુધી સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે કે ફ્કરા નં.૩ "... સમિતિએ પોતાનો અહેવાલ દાખલ કર્યો હતો, જેમાં જાણવા મળ્યું હતું કે ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓ અકાળે નિવૃત્ત થયા હતા." આમ વાંચવામાં આવે કે "... સમિતિએ પોતાનો અહેવાલ દાખલ કર્યો જેમાં જાણવા મળ્યું કે ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓ....અકાળે નિવૃત્ત થઈ ગયાં.....".કલમ નં. ૧૪ પર "આખરે, ... ૦૧.૦૪.૨૦૧૬ની તારીખનો અહેવાલ....પ્રક્રિયા દરમિયાન સુપરએન્યુએશનની ઉંમર સુધી પહોંચીને જેઓ પહેલેથી જ નિવૃત્ત થઈ ગયા છે તેઓને બાદ કરતાં." આખરે, ... ૨૩.૦૩.૨૦૧૬ની તારીખના અહેવાલમાં અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો કે ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓને જાહેર હિતમાં અકાળે નિવૃત્ત કરવામાં આવશે."

તે મુજબ, મિનિટ્સ સાથે વાત કરવા માટેની નોંધ માન્ય છે.બાકીનો ઓર્ડર જેમ છે તેમ જ રહેશે.

(એ. એસ. સુપેહિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

(એલ. એસ. પીરઝાદા, ન્યાયમૂર્તિ)

રાધિકા / ૧૦

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ સમક્ષ

૨/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૪૧૨૯ ઓફ ૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહિ માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. એસ. સુપેહિયા _સહિ માટે

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. ટી. વાચ્છાણી _સહિ માટે

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

નાગરભાઈ ગણેશભાઈ પરમાર

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય.

ઉપસ્થિતિ:

એમ.આર. વૈભવ એ. વ્યાસ (૨૮૯૬) અરજદાર નં. ૧ માટે

શ્રી આકાશ ગુપ્તા, પ્રતિવાદી નંબર ૧ માટે એજુપી

શ્રી. શાલિન મહેતા, શ્રી. હમેશ સી. નાયડુ (૫૩૩૫) સાથે વરિષ્ઠ વકીલ

પ્રતિવાદી નં. ૨ માટે.

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. ટી. વાચ્છાણી

તારીખ : ૦૪/૦૮/૨૦૨૫

મૌખિક આદેશ

(દ્વારા:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. એસ. સુપેહિયા)

૧. આ વર્તમાન અરજી કાનૂની વિભાગ દ્વારા પસાર કરાયેલ ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચનામાંથી ઉદ્ભવે છે, જેમાં અરજદારની અકાળે નિવૃત્તિની સૂચના આપવામાં આવી હતી, જે ગુજરાત રાજ્યમાં ન્યાયિક અધિકારી તરીકે સેવા આપી રહ્યા હતા. સંબંધિત અરજદારનું નામ સૂચનાના ક્રમાંક ૬ પર છે.

૨. અરજદાર, જેઓ અધિક જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે સેવા આપી રહ્યા હતા, તેઓ ૫૭ વર્ષ અને ૦૧ મહિનાની વય પ્રાપ્ત થતાં જાહેર હિતમાં અકાળે નિવૃત્ત થયા હતા.

૩. હાઈકોર્ટે વહીવટી બાજુએ ગુજરાત રાજ્યના ન્યાયિક અધિકારીઓની કામગીરીની ચકાસણી કરવા માટે સેવા રેકૉર્ડ, જેમ કે વાર્ષિક ગુપ્ત અહેવાલો, નિકાલ, ફરિયાદો, તકેદારીની ફરિયાદો અને વિભાગીય તપાસ વગેરેની ચકાસણી કરવાનું કામ હાથ ધર્યું હતું અને તે મુજબ, માનનીય હાઈકોર્ટના ત્રણ ન્યાયાધીશોની સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી, જેણે સેવા રેકૉર્ડની ચકાસણીનું જરૂરી કાર્ય હાથ ધર્યું હતું અને આખરે, સમિતિએ પોતાનો અહેવાલ દાખલ કર્યો જેમાં જાણવા મળ્યું કે વર્તમાન અરજદાર સહિત ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓને અકાળે નિવૃત્ત કરવાની જરૂર છે. સમિતિએ પોતાનો અહેવાલ ચેમ્બર સમક્ષ રજૂ કર્યો અને ચેમ્બરની બેઠક ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ના રોજ યોજાઈ હતી અને સમિતિના અહેવાલને સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો અને તે મુજબ અરજદાર સહિત ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓના નામ ગુજરાત રાજ્ય ન્યાયિક સેવા નિયમો, ૨૦૦૫ (સંક્ષિપ્તમાં "૨૦૦૫ ના નિયમો") ના નિયમ ૨૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અકાળે નિવૃત્ત કરવા માટે રાજ્ય સરકારને ભલામણ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ત્રણ મહિનાનો પગાર નોટિસના બદલામાં આપવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત ભલામણો સ્વીકારવામાં આવી હતી અને રાજ્યપાલે તેને મંજૂરી આપી

હતી અને આખરે, તે અરજદારને સેવામાંથી અકાળે નિવૃત્ત કરવા માટે હાઈકોર્ટની ભલામણોને મંજૂરી આપતી તારીખ ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચના બહાર પાડવામાં આવી હતી.

અરજદાર વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતો

જ. અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વૈભવ વ્યાસે રજૂઆત કરી છે કે ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની વિવાદાસ્પદ સૂચના કાયદાની સત્તા વિનાની છે, કારણ કે તે હાઈકોર્ટ દ્વારા ગુજરાત સરકારને કરવામાં આવેલી ભલામણ પર પસાર કરવામાં આવી હતી, રાજ્યપાલને નહીં. તેમણે ૨૦૦૫ના નિયમોના નિયમ ૨૦ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને તેની સાથે સરખામણીમાં સરકાર અને રાજ્યપાલની વ્યાખ્યા વાંચી છે, જે અનુક્રમે નિયમ ૨(બી) અને ૨(સી)માં સમાવિષ્ટ છે. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા જાહેર કરાયેલી સૂચના રાજ્યપાલના નામે હોવા છતાં, રાજ્યપાલને હાઈકોર્ટ દ્વારા મોકલવામાં આવેલી ભલામણની તપાસ કરવાનો કોઈ અવસર મળ્યો ન હતો. આમ, એવી વિનંતી કરવામાં આવી છે કે રાજ્યપાલની અંગત ક્ષમતામાં તેમની ગેરહાજરીમાં અરજદારને અકાળે નિવૃત્ત કરી શકાય નહીં.

૫. આ સંદર્ભમાં, અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વૈભવ વ્યાસે હાઈકોર્ટ દ્વારા દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાની વિગતોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.તેમણે ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ના રોજ યોજાયેલી ચેમ્બરની બેઠકમાં લેવાયેલા નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે.તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, તેમણે ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય વિ. માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ (નિવૃત્ત) રમેશ અમૃતલાલ મહેતા અને અન્ય (૨૦૧૩) ૩ એસ.સી.સી. ૧ અને પી.ડી. ગોચલ વિ. હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્યના તેના રજિસ્ટ્રાર જનરલ, ૨૦૧૭ (૧૬) એસ.સી.સી. ૩૯૦ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

૬. વિદ્વાન વકીલ શ્રી વૈભવ વ્યાસ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ૦૫.૦૩.૧૯૯૪ ના રોજ સરકારના ઠરાવ પર મૂકવામાં આવેલ આધાર રાજ્ય સરકારની સેવા / સ્થાપના / શિસ્ત સંબંધિત કેસોને ચિહ્નિત કરવા માટે ચેનલ સૂચવે છે અને તે અરજદારના કેસને લાગુ થશે નહીં, જે હાઈકોર્ટની સ્થાપના હેઠળ ન્યાયિક અધિકારી તરીકે સેવા આપી રહ્યા હતા.

૭. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી વૈભવ વ્યાસે સામાન્ય વહીવટ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ તા. ૧૨.૦૧.૧૯૯૯ ના સરકારી ઠરાવનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં ૫૦-૫૫ વર્ષની વયે પહોંચતા કર્મચારીને અકાળે નિવૃત્ત કરતા પહેલા અનુસરવાની પ્રક્રિયા નક્કી કરવામાં આવી છે.તેમણે રજૂઆત કરી છે કે આ

કેસમાં હાઈકોર્ટે આ માર્ગદર્શિકાનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે અને તેથી અકાળે નિવૃત્તિના વિવાદાસ્પદ આદેશને રદ કરવાની જરૂર છે.એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા મનની યાંત્રિક ઉપયોગિતા કરવામાં આવે છે.તેમણે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ૩૧.૦૮.૨૦૧૬ની તારીખની રજૂઆતનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં તેમણે ન્યાયિક અધિકારી તરીકે કામ કરતી વખતે તેમને જે મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો હતો, તે અંગે સ્પષ્ટતા કરી હતી, જેના પરિણામે સમિતિએ તેમની કામગીરી નબળી અને અપૂરતી હોવાનું અવલોકન કર્યું હતું.આમ, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચનાને બાજુ પર રાખીને, તેમને અકાળે સેવામાંથી નિવૃત્ત કરવાના આદેશને રદ કરીને વર્તમાન રિટ અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવે.

પ્રતિવાદી વતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતો-હાઈકોર્ટ

૮. ઉપરોક્ત રજૂઆતોના જવાબમાં, હાઈકોર્ટ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી શાલિન મહેતાએ, આ કોર્ટના ૨૫.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ આપવામાં આવેલા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૦૭૭૨ ઓફ ૨૦૦૯ ના નિર્ણય પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરી છે કે આ કોર્ટે ૫૫-૫૮ વર્ષની વયે નિવૃત્ત થતા ન્યાયિક અધિકારીઓને સેવા પરથી અકાળે નિવૃત્ત કરવા સંબંધિત સમાન તથ્યો અને મુદ્દાઓ પર પહેલેથી જ વિચાર કર્યો છે.એવું રજૂ કરવામાં

આવ્યું છે કે ભારતના માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા વિવિધ ઉચ્ચ ન્યાયાલયોને ૧૪.૧૦.૨૦૦૮ની તારીખના પત્રને ધ્યાનમાં રાખીને, નકામા ન્યાયિક અધિકારીઓને દૂર કરવા માટે એક કવાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તે મુજબ, તેમની સેવા રેકૉર્ડની ચકાસણી કરવા માટે એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી.

૯. વિવાદાસ્પદ જાહેરનામા બહાર પાડવામાં રાજ્યપાલની સત્તાના અભાવ અંગેના આક્ષેપના સંદર્ભમાં, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી. મહેતાએ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૬૩ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જે ગુજરાત સરકારના કાર્યવહી નિયમો, ૧૯૯૦ (સંક્ષિપ્તમાં, "નિયમો ૧૯૯૦") સાથે વાંચવામાં આવે છે, ખાસ કરીને નિયમ ૮, અને રજૂઆત કરી છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ મુજબ, જાહેરનામું રાજ્યપાલના નામે, માનનીય મુખ્યમંત્રીની મંજૂરી પછી બહાર પાડવામાં આવ્યું છે, અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે તે કાયદાની સત્તા વિનાનું હતું.તેમણે રજૂઆત કરી છે કે ૫૦-૫૫ વર્ષની વયે પહોંચતા કર્મચારીઓની ફરજિયાત નિવૃત્તિ અંગેનું મૂલ્યાંકન મુખ્યમંત્રીને મોકલવામાં આવશે અને માનનીય મુખ્યમંત્રી કાર્યાલયનો નિર્ણય આખરે રાજ્યપાલનો નિર્ણય છે.

૧૦. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી. મહેતા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ૧૯૯૦ના નિયમોના નિયમો ૧૨ અને ૧૩ મુજબ, "રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા તેના વતી કરવામાં આવેલા તમામ આદેશો અથવા સાધનો રાજ્યપાલ દ્વારા અથવા રાજ્યપાલના આદેશથી અથવા રાજ્યપાલના નામે કરવામાં આવ્યા હોવાનું વ્યક્ત કરવામાં આવશે". એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે રાજ્યપાલે તેમની વ્યક્તિગત સમજણનો સમાવેશ કરવો પડે અને દરેક અધિકારીની ફાઈલોની ચકાસણી કરીને વ્યક્તિગત રીતે નિર્ણય લેવો પડે તેવું આ કિસ્સો નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે આ સમગ્ર ક્વાયટ હાઈકોર્ટ દ્વારા તેની વહીવટી બાજુ પર પહેલેથી જ હાથ ધરવામાં આવી હતી, તે પણ ત્રણ માનનીય ન્યાયાધીશોની બનેલી સમિતિ દ્વારા અને આખરે, સમિતિનો અહેવાલ ચેમ્બર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો અને આવી ભલામણો રાજ્ય સરકારને મોકલવામાં આવી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે, રિટ અરજીમાં પ્રથમ વખત અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા તકનીકી આધારે જાહેરનામાને રદ કરી શકાય નહીં. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે હાઈકોર્ટની સમીક્ષા સમિતિએ અરજદારના સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લીધો છે અને તમામ ક્વાર્ટરમાં તેમની કામગીરીની ઝીણવટપૂર્વક તપાસ અને મૂલ્યાંકન કર્યું છે અને આખરે સમિતિએ અભિપ્રાય આપ્યો છે કે છેલ્લા ૫ વર્ષની સેવામાં અરજદારે અપૂરતી અને નબળી કામગીરી બજાવી છે અને તે મુજબ, ૫૭ વર્ષ અને ૦૧ મહિનાની વયે પહોંચતા તેમને અકાળે નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા

હતા.આમ, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન રિટ અરજીને ધ્યાનમાં લેવામાં ન આવે અને તેને ફગાવી દેવામાં આવે.

વિશ્લેષણ અને અભિપ્રાય

૧૧. અમે સંબંધિત પક્ષો માટે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને લાંબા સમય સુધી સાંભળ્યા છે અને તેમના દ્વારા નિર્દેશિત દસ્તાવેજોને પણ તપાસ્યા છે.

૧૨. હકીકતો, જે રેકૉર્ડ પર સ્થાપિત છે, તે એ છે કે ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની તારીખના જાહેરનામા મુજબ, અરજદાર, જે અધિક જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે સેવા આપી રહ્યા હતા, તેઓ ૫૭ વર્ષ અને ૦૧ મહિનાની વય પ્રાપ્ત થતાં સેવા પરથી અકાળે નિવૃત્ત થયા છે.

૧૩. માનનીય ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા તમામ ઉચ્ચ ન્યાયાલયોને લખાયેલ ૧૪.૧૦.૨૦૦૮ની તારીખના પત્રને ધ્યાનમાં રાખીને સમગ્ર દેશમાં ન્યાયિક અધિકારીઓની ૫૦ વર્ષ કે ૫૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં તેમની ક્ષમતાના મૂલ્યાંકનની ક્વાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી.તેમાં એવું વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું હતું કે સર્વિસ રૂલ્સમાં યોગ્ય સુધારો કરી આવા અધિકારીઓને ૫૦ કે ૫૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત થવા પર ૫૮ વર્ષ ઉપરાંત આકારણી માટેની જોગવાઈ કરી શકાય છે, જેથી નવરાશવાળા, નબળા અથવા શંકાસ્પદ

અખંડિતતા ધરાવતા ન્યાયિક અધિકારીઓને દૂર કરી શકાય, જેઓ ઓલ ઈન્ડિયા જજ્ઝ એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૨૦૨૫ આઈ.એન.એસ.સી. ૭૩૫ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના પ્રકાશમાં છે.તે મુજબ, માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશે રાજ્યના તમામ ન્યાયિક અધિકારીઓનું મૂલ્યાંકન કરવાની જરૂરી કવાયત હાથ ધરી હતી, જેમણે ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ હેઠળ જરૂરી ૫૦ વર્ષ, ૫૫ વર્ષ અને ૫૮ વર્ષની વય પૂર્ણ કરી છે.

૧૪. તે મુજબ, આ અદાલતના ૦૩ ન્યાયાધીશોની સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી, જેમાં અરજદારનો સમાવેશ થતો હતો, જે ન્યાયિક અધિકારીઓની કામગીરી અને મૂલ્યાંકનની તપાસ કરશે.આખરે સમિતિએ ૦૧.૦૪.૨૦૧૬ ના રોજ પોતાના અહેવાલમાં અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓને તેમની સેવાના રેકૉર્ડ, જેમ કે વાર્ષિક ગુપ્ત અહેવાલ, નિકાલ, ફરિયાદો, તકેદારીની ફરિયાદો, વિભાગીય તપાસ વગેરેને ધ્યાનમાં લીધા પછી જાહેર હિતમાં અકાળે નિવૃત્ત થવાની જરૂર છે, સિવાય કે જેઓ પ્રક્રિયા દરમિયાન સુપરએન્યુએશનની વયે પહોંચીને પહેલાથી જ નિવૃત્ત થઈ ગયા છે.તદનુસાર, અહેવાલ ચેમ્બર સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ ના રોજ એક બેઠક યોજાઈ હતી અને ત્રણ માનનીય ન્યાયાધીશોની બનેલી સમિતિ દ્વારા રજૂ કરાયેલા અહેવાલને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ૨૦૦૫ ના નિયમોના નિયમ ૨૧ ની

જોગવાઈના અસરકારક અમલીકરણ માટે, ગુજરાત સરકારને ૧૮ ન્યાયિક અધિકારીઓને નોટિસના બદલે ત્રણ મહિનાનો પગાર આપીને અકાળે નિવૃત્ત કરવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી.

૧૫. આખરે આવી ભલામણો સ્વીકારવામાં આવી હતી અને ગુજરાત સરકારના કાનૂની વિભાગ દ્વારા ગુજરાતના રાજ્યપાલના નામથી આદેશમાં ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની તારીખની સૂચના બહાર પાડવામાં આવી હતી.

ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણ અને રાજ્યપાલ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગનો વ્યાપ:

૧૬. ઉપરોક્ત જાહેરનામાને પડકારતી અમારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલી પ્રથમ અને સૌથી મહત્વની દલીલ એ છે કે તે કાયદાની સત્તા વિનાની છે, કારણ કે રાજ્યપાલને ભલામણ આપવામાં આવી ન હતી અને તેના બદલે તે રાજ્ય સરકારને આપવામાં આવી હતી.અમે સંબંધિત નિયમો અને કાનૂની દાખલાઓના પ્રકાશમાં રજૂઆતની જોરશોરથી તપાસ કરી છે.નિ:શંકપણે, ૧૮.૦૭.૨૦૧૬ની સૂચના "ગુજરાતના રાજ્યપાલના આદેશો દ્વારા અને તેમના નામે" બહાર પાડવામાં આવી છે, જેના પર નાયબ સચિવ, કાનૂની વિભાગ દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે.

૧૭. અરજદારને રૂ૦૦૫ના નિયમોના નિયમ ૨૧ની જોગવાઈઓનો ઉપયોગ કરીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા છે, જે નીચે મુજબ છે: –

“નિયમ –૨૧. પેન્શનના હેતુ માટે ચોક્કસ સેવાઓનો ઉમેરો.સિવિલ જજ અથવા જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે નિયુક્ત થયેલા વકીલને સુપરએન્ડ્યુએશન પેન્શન માટે લાયક સેવા તરીકે ગણતરી કરવા માટે, બારમાં તેમના દ્વારા મૂકવામાં આવેલ વાસ્તવિક સમયગાળો જે અનુક્રમે ત્રણ વર્ષ અથવા સાત વર્ષથી વધુ ન હોય, તે માટે હકદાર રહેશે.

જો કે ગુજરાત સિવિલ સર્વિસ (પેન્શન) નિયમો, ૨૦૦૨ ના લાભો આ નિયમોની શરૂઆતની તારીખ પહેલાં નિયુક્ત કરાયેલા ન્યાયિક અધિકારીઓને લાગુ થવાનું ચાલુ રહેશે, સિવાય કે તેઓ અન્યથા પસંદ કરે.

(૧) આ નિયમોમાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, રાજ્યપાલ, હાઈકોર્ટની ભલામણ પર, જો તેમને એવું મંતવ્ય હોય કે, આમ કરવું જાહેર હિતમાં છે, તો સેવાના કોઈપણ સભ્ય કે જેણે ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી છે, તેને ઓછામાં ઓછી ત્રણ મહિનાની લેખિત નોટિસ આપીને અથવા આવી નોટિસના બદલામાં ત્રણ મહિનાનો પગાર અને ભથ્થું આપીને નિવૃત્ત કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર ધરાવે છે.

(૨) સેવાના સભ્યને જાહેર હિતમાં પેટા-નિયમ (૧) હેઠળ નિવૃત્ત કરવા કે નહીં તે બાબતનો વિચાર ઓછામાં ઓછો ત્રણ વખત એટલે કે જ્યારે તે ૫૦ વર્ષ, ૫૫ વર્ષ અને ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવાના હોય ત્યારે કરવામાં આવશે.

જો કે પેટા-નિયમ (૨) માં ઉલ્લેખિત સિવાયના અન્ય કોઈ સમયે સેવામાંના સભ્યને ધ્યાનમાં લેવા પર કોઈ પણ પ્રકારનો પ્રતિબંધ નથી."

૧૮. આમ, નિયમ ૨૧ ના પેટા-નિયમ (૧) અને (૨) ની જોગવાઈઓનું સાદું અને સરળ વાંચન પુષ્કળ પ્રમાણમાં સ્પષ્ટ કરે છે કે રાજ્યપાલને હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણો પરથી ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરેલ કોઈપણ ન્યાયિક અધિકારી અથવા સેવામાંથી કોઈપણ સભ્યને નિવૃત્ત કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે. વર્ષ ૨૦૦૫ના નિયમોના નિયમ ૨ની કલમ (b) અને (c) મુજબ, "સરકાર" શબ્દનો અર્થ "ગુજરાત સરકાર" અને "રાજ્યપાલ" શબ્દનો અર્થ "ગુજરાતના રાજ્યપાલ" થાય છે." નિયમોના નિયમ ૪ મુજબ, જિલ્લા ન્યાયાધીશો અને દીવાની ન્યાયાધીશોના કેડર માટે નિમણૂક કરનાર સત્તા ગુજરાત સરકાર છે અને પરિષ્ક દીવાની ન્યાયાધીશોના કેડર માટે તે હાઈકોર્ટ છે.

૧૯. એ વિવાદમાં નથી કે ચેમ્બરે સમિતિનો અહેવાલ સ્વીકાર્યો હતો અને ત્યારબાદ ૧૪.૦૭.૨૦૧૬ના રોજ યોજાયેલી તેની બેઠકમાં ગુજરાત સરકારને રિટ અરજદારની અકાળે નિવૃત્તિની ભલામણ કરવાનો ઠરાવ કર્યો હતો.તેને અનુસરીને, સૂચના બહાર પાડવામાં આવી હતી.

૨૦. ભારતના બંધારણની કલમ ૧૬૬ રાજ્યપાલને સત્તાઓ સોંપવાની મંજૂરી આપે છે, સિવાય કે અને જ્યાં સુધી કોઈ પ્રસંગ ઊભો ન થાય જેમાં રાજ્યપાલને પોતે નિર્ણય લેવો પડે.કલમ ૧૬૩ અને ૧૬૬ ની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે:—

“૧૬૩. મંત્રી પરિષદ રાજ્યપાલને સહાય અને સલાહ આપશે

(૧) મુખ્યમંત્રીના વડપણ હેઠળ મંત્રીમંડળ હોયું જોઈએ, જે રાજ્યપાલને તેમના કાર્યોની કવાયતમાં મદદ અને સલાહ આપશે, સિવાય કે જ્યાં સુધી તેમને આ બંધારણ દ્વારા અથવા હેઠળ તેમના કાર્યો અથવા તેમાંથી કોઈપણને તેમના વિવેકબુદ્ધિથી ચલાવવાની જરૂર હોય.

(૨) જો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય કે કોઈ બાબત એવી બાબત છે કે કેમ કે જે બાબતે રાજ્યપાલને આ બંધારણ દ્વારા અથવા આ બંધારણ હેઠળ પોતાના વિવેકબુદ્ધિથી કાર્ય કરવાની જરૂર છે, તો રાજ્યપાલનો પોતાના વિવેકબુદ્ધિથી નિર્ણય અંતિમ રહેશે અને રાજ્યપાલ દ્વારા

કરવામાં આવેલી કોઈપણ બાબતની માન્યતા પર એ આધાર પર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવશે નહીં કે તેમણે પોતાના વિવેકબુદ્ધિથી કાર્ય કરવું જોઈતું હતું કે નહીં.

(૩) કોઈ પણ અને જો એમ હોય તો, મંત્રીઓ દ્વારા રાજ્યપાલને શું સલાહ આપવામાં આવી હતી તે પ્રશ્નની કોઈ પણ અદાલતમાં તપાસ કરવામાં આવશે નહીં.

૧૬૬ :રાજ્ય સરકારના વ્યવસાયનું સંચાલન

(૧) રાજ્ય સરકારની તમામ કારોબારી કાર્યવાહી રાજ્યપાલના નામે લેવામાં આવે છે.

(૨) રાજ્યપાલના નામે કરેલા અને અમલમાં મૂકાયેલા આદેશો અને અન્ય દસ્તાવેજો રાજ્યપાલ દ્વારા બનાવવામાં આવતા નિયમોમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી રીતે પ્રમાણિત કરવામાં આવશે, અને આ રીતે પ્રમાણિત કરાયેલા આદેશ અથવા દસ્તાવેજની માન્યતા એ આધારે પ્રશ્ન કરી શકાશે નહીં કે તે રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવેલો અથવા અમલમાં મૂકાયેલો આદેશ અથવા દસ્તાવેજ નથી.

(૩) રાજ્યપાલ રાજ્ય સરકારના વ્યવહારોને વધુ અનુકૂળ બનાવવા માટે અને મંત્રીઓ વચ્ચે તે વ્યવહારોની ફાળવણી માટે નિયમો બનાવશે, જ્યાં સુધી તે એવા વ્યવહારો ન હોય કે જેના સંબંધમાં

રાજ્યપાલને આ બંધારણ દ્વારા અથવા હેઠળ તેમના વિવેકબુદ્ધિથી કાર્ય કરવાની જરૂર હોય.

૨૧. એ વાત વિવાદમાં નથી કે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૬૬ (૩) હેઠળ ઘડવામાં આવેલા ૧૯૯૦ના નિયમો હેઠળ કોઈપણ મંત્રી અથવા અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલ નિર્ણયને રાજ્યપાલનો નિર્ણય માનવામાં આવે છે. આવી સત્તાઓ ૧૯૯૦ના નિયમો હેઠળ આપવામાં આવી છે, ખાસ કરીને તેના નિયમ ૮ હેઠળ, જે નીચે મુજબ છે:—

“૮. રાજ્યપાલને આપવામાં આવેલી તમામ સલાહ માટે પરિષદ સામૂહિક રીતે જવાબદાર રહેશે, પછી ભલે તે કોઈ વ્યક્તિગત મંત્રી દ્વારા તેમના પોર્ટફોલિયોને લગતી બાબત પર હોય અથવા પરિષદની બેઠકમાં ચર્ચાના પરિણામે હોય અથવા અન્યથા હોય.”.

૨૨. ૧૯૯૦ના નિયમોના નિયમો ૧૨ અને ૧૩, જે નીચે મુજબ છે: —

“૧૨. રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા તેના વતી કરવામાં આવેલા તમામ આદેશો અથવા સાધનો રાજ્યપાલ દ્વારા અથવા રાજ્યપાલના આદેશથી અથવા રાજ્યપાલના નામે કરવામાં આવ્યા હોવાનું દર્શાવવામાં આવશે.

૧૩. રાજ્ય સરકારના દરેક આદેશ અથવા દસ્તાવેજ પર સચિવ, અધિક સચિવ, વિશેષ સચિવ, સંયુક્ત સચિવ, નાયબ સચિવ, અન્ડર સેક્રેટરી, મદદનીશ સચિવ અથવા સેક્શન ઓફિસર અથવા સરકાર દ્વારા તે સંબંધમાં વિશેષ સત્તા આપવામાં આવેલ અન્ય કોઈ અધિકારી દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવશે અને આવી સહીને તે આદેશ અથવા દસ્તાવેજની યોગ્ય પ્રમાણપત્ર માનવામાં આવશે."

૨૩. આમ, રાજ્ય સરકાર દ્વારા અથવા તેના વતી કરવામાં આવેલા તમામ આદેશો અથવા સાધનો રાજ્યપાલના નામે ફરજિયાતપણે બનાવવાની જરૂર છે.વધુમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે રાજ્ય સરકારના દરેક આદેશ અથવા દસ્તાવેજ પર સચિવ, અધિક સચિવ, વિશેષ સચિવ, સંયુક્ત સચિવ, નાયબ સચિવ, અન્ડર સેક્રેટરી, સહાયક સચિવ અથવા સેક્શન ઓફિસર અથવા સરકાર દ્વારા તે સંબંધમાં વિશેષ સત્તા આપવામાં આવેલ અન્ય અધિકારી દ્વારા હસ્તાક્ષર કરી શકાય છે.આવી સહીને આવા આદેશ અથવા દસ્તાવેજની યોગ્ય પ્રમાણીકરણ માનવામાં આવશે.

૨૪. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વિ. ડૉ. યશવંત ત્રિભક્ક, (૧૯૯૬) ૨ એસ.સી.સી. ૩૦૫ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

“૧૦. પ્રથમ પ્રશ્ન પર આવીએ તો, પ્રતિવાદીને આપવામાં આવેલા આદેશ પર એક નજર નાખતા, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ આદેશ રાજ્યપાલના નામે આપવામાં આવ્યો છે અને સરકારના અન્ડર સેક્રેટરીની સહી દ્વારા યોગ્ય રીતે પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી બંધારણની કલમ ૧૬૬(૨) માં દર્શાવેલ આવા આદેશની માન્યતા અંગે ન્યાયિક તપાસનો અવરોધ દૂર થશે. રાજ્યપાલના નામથી વ્યક્ત કરાયેલા અને યોગ્ય રીતે પ્રમાણિત કરાયેલા આદેશ પર એ આધાર પર કોઈ પણ અદાલતમાં પ્રશ્ન કરી શકાતો નથી કે તે રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવ્યો નથી અથવા અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો નથી. સંબંધિત સચિવ અથવા અન્ડર સેક્રેટરીની સહી કે જેઓ પ્રમાણીકરણ નિયમો હેઠળ દસ્તાવેજ પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે અધિકૃત છે, તે રાજ્યપાલની સંમતિ તેમજ સંબંધિત મંત્રી દ્વારા આપવામાં આવેલી સલાહની સ્વીકૃતિ સૂચવે છે. આ પ્રતિવાદીનો કેસ નથી અને આ કોર્ટમાં પ્રતિવાદી વતી હાજર રહેલા શ્રી જૈને આગ્રહ કર્યો ન હતો કે પ્રશ્નમાં રહેલો આદેશ બંધારણની કલમ ૧૬૬ (૨) ના અર્થમાં આવતો નથી. પરંતુ શ્રી જૈનના જણાવ્યા અનુસાર નિયમો હેઠળ રાજ્યપાલ મંજૂરી આપવા માટે સત્તા ધરાવે છે અને રાજ્યપાલ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં ન આવી હોય, તો બંધારણની કલમ ૧૬૬ની પેટા કલમ (૨)માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધને આકર્ષિત કરી શકાતો નથી

અને તપાસ કરવાની અદાલતોની સત્તા છીનવી લેવામાં આવતી નથી.અમે પ્રતિવાદી વતી હાજર રહેલા શ્રી જૈનની આ દલીલ સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ.

૧૩. આ સ્થિતિ અને વિભાગીય કાર્યવાહી શરૂ કરવાના આદેશ પર રાજ્યપાલના આદેશ દ્વારા સરકારના અન્ડર સેક્રેટરી દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હોવાથી, તે એ આધાર પર હુમલાથી મુક્ત છે કે તે બંધારણની કલમ ૧૬૬(૨) હેઠળ આપવામાં આવેલ રાજ્યપાલ દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવેલ આદેશ નથી.આમ ટ્રિબ્યુનલ તેની કાયદેસરતાની તપાસ કરવા માટે સંપૂર્ણપણે અસમર્થ હતું.હકીકતમાં, બંધારણની કલમ ૧૬૬(૨)ને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા બિલકુલ તપાસવામાં આવી નથી.અમારા મતે આ આદેશને એ આધાર પર રદ કરવામાં ટ્રિબ્યુનલ સંપૂર્ણપણે ભૂલ કરી રહી હતી કે રાજ્યપાલે તેનો અમલ કર્યો નથી.પ્રથમ પ્રશ્ન પરના અમારા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલ સફળ થવા માટે બંધાયેલી છે, પરંતુ અમને લાગે છે કે બીજા પ્રશ્નની પણ તપાસ કરવી યોગ્ય છે."

૨૫. ભારતના બંધારણની કલમ ૧૬૬(૨)ની જોગવાઈઓની તપાસ કરતી વખતે સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે રાજ્યપાલના નામે વ્યક્ત કરાયેલ અને

યોગ્ય રીતે પ્રમાણિત કરાયેલ આદેશ પર એ આધાર પર કોઈ પણ અદાલતમાં પ્રશ્ન કરી શકાતો નથી કે તે રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવ્યો નથી અથવા અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો નથી.સંબંધિત સચિવ અથવા અન્ડર સેક્રેટરીની સહી, જે દસ્તાવેજ પર હસ્તાક્ષર કરવા માટે પ્રમાણીકરણ નિયમો હેઠળ અધિકૃત છે, તે રાજ્યપાલની સંમતિ અને સંબંધિત મંત્રી દ્વારા આપવામાં આવેલી સલાહની સ્વીકૃતિ બંને સૂચવે છે.

૨૬. માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ (નિવૃત્ત) રમેશ અમૃતલાલ મહેતા (સુપ્રા)ના કેસમાં, જેના પર અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ગુજરાત લોકાયુક્ત અધિનિયમ, ૧૯૮૬ની જોગવાઈઓ અને ભારતના બંધારણની કલમ ૧૬૩ હેઠળ રાજ્યપાલને આપવામાં આવેલી સત્તાઓની તપાસ કરતી વખતે, આ પ્રમાણે જણાવ્યું છે:

“૪૧. આમ, જ્યાં રાજ્યપાલ રાજ્યના વડા તરીકે કાર્ય કરે છે, તે સિવાયના વિસ્તારો કે જે બંધારણ હેઠળ રાજ્યપાલને વિવેકબુદ્ધિ આપવા માટે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે, ત્યાં તેમની સત્તાનો ઉપયોગ માત્ર મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહ પર જ થવો જોઈએ, કારણ કે રાજ્યપાલ બંધારણની વિવિધ જોગવાઈઓ હેઠળ તમામ કારોબારી અને અન્ય સત્તાઓના રક્ષક હોવાથી, તેમની ઔપચારિક બંધારણીય સત્તાઓનો ઉપયોગ માત્ર તેમના મંત્રીમંડળની મદદ અને

સલાહ પર અને તે મુજબ જ કરવાની જરૂર છે.તેથી, તેઓ બંધારણની કલમ ૧૬૬(૩) હેઠળ ઘડવામાં આવેલા વ્યવસાયના નિયમો હેઠળ કાર્ય કરવા માટે બંધાયેલા છે.(વિડ પુ મિલ્કાઈ હ્વાયચો વિ. મિઝોરમ રાજ્ય [(૨૦૦૫) ૨ એસસીસી ૮૨ :એ.આઈ.આર. ૨૦૦૫ એસ.સી. ૧૫૩૭] .)

XXXXXXXXXX

જજ.બંધારણની કલમ ૧૬૬(૩) રાજ્યપાલને રાજ્ય સરકારના વ્યવસાયના વધુ અનુકૂળ વ્યવહારો માટે અને રાજ્યના મંત્રીઓમાં આવા વ્યવહારોની ફાળવણીના હેતુ માટે પણ નિયમો બનાવવાની સત્તા આપે છે.એવી ઘણી રીતો છે જેના દ્વારા રાજ્યપાલને અથવા રાજ્યપાલને સત્તા આપવામાં આવી શકે છે, જે તેમને રાજ્યપાલ તરીકેની તેમની ફરજના આધારે ઉપરોક્ત સત્તાનો ઉપયોગ કરવા સક્ષમ બનાવશે.તેથી, એ વાતનો કોઈ વિરોધ ન હોઈ શકે કે રાજ્યપાલ દ્વારા તેમના હોદ્દાના આધારે ઉપયોગ કરી શકાય તેવી તમામ સત્તાઓનો ઉપયોગ માત્ર મંત્રીમંડળની મદદ અને સલાહ અનુસાર જ થઈ શકે છે, સિવાય કે જ્યાં સુધી બંધારણ સ્પષ્ટપણે અથવા કદાચ જરૂરી સૂચિતાર્થ દ્વારા અન્યથા પ્રદાન કરે છે.

૨૭. રજિસ્ટ્રાર (એડમિન), ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટ, કટક વિ. સિસિર કાન્તા સતપથી, ૧૯૯૯ (૭) એસ.સી.સી. ૭૨૫ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતની બંધારણીય બેન્ચે આ પ્રમાણે જણાવ્યું છે:

“૧૫. શ્યામલાલ વિ. યુ.પી. રાજ્ય [એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૩૬૯ : (૧૯૫૫) ૧ એસ.સી.આર. ૨૬] રાજસ્થાન વિ. રમેશ ચંદ પાલીવાલ માટે હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચર [(૧૯૯૮) ૩ એસ.સી.સી. ૭૨ : ૧૯૯૮ એસસીસી (એલ એન્ડ એસ) ૭૮૬] ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ આપવાના મામલે હાઈકોર્ટની સત્તા અંગે કોઈ એક નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા વિના રહી શકતું નથી.તે નિષ્કર્ષ એ છે કે હાઈકોર્ટને ન્યાયિક સેવાના સભ્યો પર શિસ્તબદ્ધ નિયંત્રણ તેમજ વહીવટી નિયંત્રણ સોંપવામાં આવ્યું છે, પરંતુ તેનો અર્થ એ નથી કે તેઓ ન્યાયિક સેવાના સભ્યો પર વહીવટી અને શિસ્તબદ્ધ નિયંત્રણનો ઉપયોગ કરતી વખતે બરતરફી, દૂર કરવા, હોદ્દામાં ઘટાડો અથવા સેવામાંથી સમાપ્તિના આદેશો પણ પસાર કરી શકે છે.નિઃશંકપણે, માત્ર હાઈકોર્ટ જ બરતરફી, હટાવવા, હોદ્દામાં ઘટાડો કરવા અથવા સેવામાંથી સમાપ્ત કરવાના સંદર્ભમાં તપાસ શરૂ કરવા, તપાસ કરવા અને નિર્ણય લેવા માટે હકદાર છે, પરંતુ આવા નિર્ણયને અમલમાં મૂકવા માટેનો ઔપચારિક આદેશ માત્ર હાઈકોર્ટની ભલામણ

પર રાજ્યપાલ દ્વારા પસાર કરવો પડે છે.આ અદાલતના નિર્ણયોની શ્રેણી દ્વારા ફરીથી સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે હાઈકોર્ટની ભલામણ રાજ્ય સરકાર/રાજ્યપાલ પર બંધનકર્તા છે (ઈન્ડર પ્રકાશ આનંદ કેસ [(૧૯૭૬) ૨ એસસીસી ૮૭૭માં પેરા ૧૮ જુઓ).૧૯૭૬ એસસીસી (એલ એન્ડ એસ) ૩૭૨]).".

૨૮. આમ, ઉપરોક્ત ચર્ચાનો સાર એ છે કે, જો સરકારની કાર્યવાહી અને આદેશ/જાહેરનામાને અનુચ્છેદ ૧૬૬(૨) અને ૧૯૮૦ના નિયમો ૧૨ અને ૧૩ અનુસાર પ્રમાણિત કરવામાં આવે તો એવો નિર્ણાયક અને અકાટ્ય અનુમાન ઊભો થાય છે કે, સંબંધિત નિયમો અનુસાર જ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.હાઈકોર્ટની ભલામણ રાજ્ય સરકાર/રાજ્યપાલ પર બંધનકર્તા છે.બંધારણની કલમ ૧૬૩(૧)ની મુખ્ય કલમમાં કોતરેલા અપવાદો, વિધાનસભાને રાજ્યપાલને અમુક કાર્યો સોંપવાની મંજૂરી આપે છે, જે તેમણે પોતાના વિવેકબુદ્ધિથી અથવા મંત્રીમંડળથી સ્વતંત્ર અન્ય સત્તાવાળાઓ સાથે પરામર્શ કરીને કરવાના હોય છે.વર્તમાન કેસમાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અરજદારોએ પૂર્ણ અદાલતના નિર્ણય અથવા ત્રણ માનનીય ન્યાયાધીશોની બનેલી સમિતિના તારણોને પડકાર્યા નથી.આ અદાલતના માનનીય ન્યાયાધીશોની ત્રણ સભ્યોની સમિતિ અને પૂર્ણ અદાલતે અરજદારોના સેવા રેકૉર્ડની તપાસ કરી હતી અને ત્યારબાદ, તેમની અકાળે નિવૃત્તિ માટેના કેસની

ભલામણ રાજ્ય સરકારને કરવામાં આવી હતી.જિલ્લા ન્યાયાધીશો અને દીવાની ન્યાયાધીશોના કેડર માટે નિમણૂક સત્તાધિકારીના નિયમ જ મુજબ, તે ગુજરાત સરકાર છે.આથી, હાઈકોર્ટે રાજ્ય સરકારને ભલામણ મોકલી હતી અને આખરે ભલામણ સ્વીકારવામાં આવી અને રાજ્યપાલ દ્વારા મંજૂર થયા બાદ તેમના આદેશ અને નામથી જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું.આ સમગ્ર પ્રક્રિયામાં અમને બંધારણના નિયમો અથવા કલમ ૧૬૩ અને ૧૬૬ની જોગવાઈઓનું કોઈ ઉલ્લંઘન જોવા મળતું નથી, તેથી ગુજરાતના રાજ્યપાલના નામે બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચનાને અમારી સમક્ષ રજૂ કરાયેલા આધારે રદ કરી શકાય નહીં.અરજદારો દ્વારા પી. ડી. ગોયલ (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર જે આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, તે વર્તમાન કેસના તથ્યોને સહેજ પણ લાગુ પડતો નથી, કારણ કે ઉપરોક્ત કેસમાં રાજ્યપાલ, જે નિમણૂક અધિકારી હતા, તેમણે સબ-જજ અધિકારીને ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ હાઈકોર્ટે પસાર કર્યા બાદ પૂર્વવર્તી અસરથી નિવૃત્ત કર્યા હતા.

અકાળે નિવૃત્તિની ન્યાયિક સમીક્ષાનો વ્યાપ :

૨૯. એ વિવાદ નથી કે સમિતિએ અરજદારના સેવા રેકૉર્ડની તપાસ કરી છે અને તે મુજબ છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં તેમનું પ્રદર્શન નબળું હોવાનું જણાયું હતું અને આમ, ૫૭ વર્ષ અને ૦૧ મહિનાની વયે પહોંચતા તેમને અકાળે નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા હતા.આ તબક્કે, આપણે ફરજિયાત/અકાળે નિવૃત્તિના મુદ્દા પરના કાનૂની

દાખલાનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જેની ઉલ્લેખ સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના કેસોમાં કર્યો છે.

(૧) બિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહ વિ. બિહાર રાજ્ય, (૨૦૦૧) ૨ એસ.સી.સી. ૩૦૫,

સુપ્રીમ કોર્ટ ફરિયાદ પર ૫૮ વર્ષની વયના અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિના નિર્ણય સાથે કામ કરી રહી હતી.અપેક્ષિત અદાલતની સંપૂર્ણ બેન્યના નિર્ણયમાં ચુકાદાઓની શ્રેણીને ધ્યાનમાં લીધા પછી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે હાઈકોર્ટ સામે પક્ષપાત અને બદનીતિના કોઈપણ આક્ષેપની ગેરહાજરીમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા રચાયેલા અભિપ્રાયમાં દખલ કરી શકાતી નથી.આ ચુકાદો મુખ્યત્વે સમયસર તૈયારી અને સી.આર.માં નોંધણી કરવાના મુદ્દા પર છે, જેથી ન્યાયિક અધિકારીઓ તેમની કામગીરીમાં સુધારો કરી શકે.સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું પણ જણાવ્યું છે કે અધિકારી અથવા સરકારી કર્મચારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિથી કોઈ કલંક લાગતું નથી કારણ કે સરકારી કર્મચારી વાસ્તવમાં કમાયેલી પેન્શન અને અન્ય નિવૃત્તિ લાભોનો હકદાર છે.

એવું પણ માનવામાં આવે છે કે જ્યાં સુધી જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશના આધારે રચાયેલ અભિપ્રાય બોનાફાઈડ હોવાનું જણાય છે, ત્યાં સુધી અભિપ્રાયમાં સામાન્ય રીતે ન્યાયિક મંચ દ્વારા દખલ કરી શકાતી નથી અને

ઉપરોક્ત આદેશ ખૂબ જ મર્યાદિત આધારો પર ન્યાયિક સમીક્ષાને પાત્ર હોઈ શકે છે, જેમ કે આદેશ દૂષિત હોવો, કોઈ સામગ્રી અથવા કોલેટરલ આધારો પર આધારિત ન હોવો અથવા આમ કરવા માટે સક્ષમ ન હોય તેવા અધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હોય. વધુમાં એવું પણ જોવા મળ્યું છે કે જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિનો ઉદ્દેશ સરકારી કર્મચારીને સજા આપવાનો કે દંડ કરવાનો નથી, પરંતુ જેઓ વહીવટ માટે પોતાની ઉપયોગિતા ગુમાવી ચૂક્યા છે, વહીવટના પ્રવાહમાં અવરોધ ઊભો કરતા અથવા સ્થિરતાને પ્રોત્સાહન આપતા તેમની સંવેદનહીન, બુદ્ધિહીન અથવા શંકાસ્પદ આચરણને કારણે વહીવટ માટે ઉપયોગી નથી.

(૨) સ્વર્ણ સિંહ ચંદ વિ. પંજાબ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ, (૨૦૦૯) ૧૩ એસ.સી.સી. ૭૫૮:

સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જાહેર હિતમાં ન્યાયિક અધિકારીઓને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરતી વખતે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂર નથી અને બિન-સંચારિત નોંધો સહિત સી.આર. (ગુપ્ત અહેવાલ) માં પ્રતિકૂળ નોંધોને પણ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. સંબંધિત ફક્ત નીચે મુજબ છે:

“૧૬. પ્રતિવાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ એવી દલીલ કરશે કે ફરજિયાત નિવૃત્તિના કેસમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂર નથી, ખાસ કરીને, જ્યારે કોઈ બદનિયતનો આરોપ ન

હોય.ગુનેગાર સામેનો આરોપ માત્ર એટલો જ નહોતો કે તેમાં પ્રામાણિકતાનો અભાવ હતો, પરંતુ તે સેવામાં રહેવા માટે પણ અયોગ્ય હતો.તે ટિપ્પણીઓ, અમારા મતે, સ્વભાવમાં કલંકિત છે. તે એવો કિસ્સો પણ નથી જ્યાં કર્મચારીની કામગીરીમાં સતત ઘટાડો થયો હોય.

૧૭. *** **

૧૮. *** **

૧૯. આમ, જ્યારે કોઈ આદેશ કાયદામાં ક્ષેષથી પીડાય છે, ત્યારે ન તો કોઈ નિવેદન કરવાની જરૂર છે કે ન તો તેના કડક પુરાવા પર ભાર મૂકવામાં આવે છે.આવો આદેશ ગેરકાયદેસર હોવાથી સંપૂર્ણપણે અસ્થિર હશે."

(૩) નવલ સિંહ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૦૩) ૮ એસ.સી.સી. ૧૧૭:
અપેક્ષિત નિવૃત્તિ દ્વારા ન્યાયિક અધિકારીને નિવૃત્ત કરવાની મર્યાદા અને સત્તાની તપાસ કરતી વખતે સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે નોંધ્યું છે:

"૨. શરૂઆતમાં, એ વાતનું પુનરાવર્તન કરવાનું છે કે ન્યાયિક સેવા એ રોજગારના અર્થમાં સેવા નથી.ન્યાયાધીશો રાજ્યની સાર્વભૌમ ન્યાયિક સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે તેમની ફરજો નિભાવી રહ્યા

છે.તેમની પ્રામાણિકતા અને અખંડિતતા શંકાથી પર હોવાની અપેક્ષા છે.તે તેમની એકંદર પ્રતિષ્ઠામાં પ્રતિબિંબિત થવું જોઈએ.વધુમાં ન્યાયિક સેવા એ પ્રકારની છે કે તે શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા ધરાવતી વ્યક્તિઓની અથવા જેમણે તેમની ઉપયોગિતા ગુમાવી દીધી છે તેમની સેવામાં ચાલુ રહેવાનું પરવડી શકે નહીં.જો આવું મૂલ્યાંકન હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશોની સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવે અને તે રિટ અરજીમાં પુષ્ટિ કરવામાં આવે, તો ખૂબ જ અસાધારણ સંજોગો સિવાય, આ કોર્ટ તેમાં દખલ નહીં કરે, ખાસ કરીને કારણ કે ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ સત્તાના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ પર આધારિત છે.

૬. ભરથારી પ્રસાદનો કિસ્સો પણ આ જ પ્રકારનો છે.તેમના ગુપ્ત અહેવાલો દર્શાવે છે કે તેમની સામે વિવિધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા અને વિવિધ તપાસ કરવામાં આવી હતી.વર્ષ ૧૯૭૫-૭૬ માટેના ગુપ્ત અહેવાલમાં, જિલ્લા ન્યાયાધીશે કેસોનો નબળો નિકાલ અને સરેરાશ ગુણવત્તાના ચુકાદાની નોંધ લીધી હતી.વર્ષ ૧૯૭૮-૭૯ અને ૧૯૮૦-૮૧ માટે નિકાલ ધોરણથી નીચો હોવાનું જોવા મળ્યું હતું.એકવાર જ્યારે આરોપીની ગેરહાજરીમાં દોષિત ઠરાવવાનો ચુકાદો આપતી વખતે અને જામીન બોન્ડ અને જામીનદારને મુક્ત કરતી વખતે ભૂલ માટે તેમના પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો, જે

કલમ ૩૫૩ સી.આર.પી.સી.નું ઉલ્લંઘન હતું. આ માટે તેમને ભવિષ્યમાં સાવચેત રહેવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું.વર્ષ ૧૯૯૪-૯૫ માટે, જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમની પ્રામાણિકતા શંકાસ્પદ હોવાનું અને એકંદરે મૂલ્યાંકન નબળું હોવાનું જણાવ્યું હતું.આ ટિપ્પણીઓ સામે અપીલકર્તાનું પ્રતિનિધિત્વ પણ નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું.વર્ષ ૧૯૯૭-૯૮ માટે, જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમની વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ કરી હતી.જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમની અલ્હાબાદથી અન્ય સ્ટેશન પર બદલી કરવાની પણ વિનંતી કરી હતી.અપીલકર્તાને બાદમાં અલ્હાબાદથી બદલી કરવામાં આવી હતી.એવું પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તાએ ટ્રાન્સફરના આદેશોનું પાલન કર્યું ન હતું પરંતુ ટ્રાન્સફરના આદેશો મળ્યા પછી પણ તેમણે કેસોનો નિર્ણય કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું.આ બાબત પર પાછળથી વહીવટી સમિતિ દ્વારા વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો."

સર્વોચ્ચ અદાલતે બૈકુંઠ નાથ દાસ (સુપ્રા)ના કેસમાં પૂર્ણ બેંચના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધો છે અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યો છે:

“ઉપરની ચર્ચામાંથી નીચેના સિદ્ધાંતો બહાર આવે છે:

(i) ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ એ સજા નથી.તેમાં કોઈ કલંક કે ગેરવર્તણૂકનો કોઈ સંકેત નથી.

(ii) સરકારી કર્મચારીને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવા માટે તે જાહેર હિતમાં છે એવો અભિપ્રાય બનાવીને સરકારે આ આદેશ પસાર કરવો પડે છે.આ આદેશ સરકારની વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ પર પસાર કરવામાં આવે છે.

(iii) ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશના સંદર્ભમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને કોઈ સ્થાન નથી.આનો અર્થ એ નથી કે ન્યાયિક તપાસને સંપૂર્ણપણે બાકાત રાખવામાં આવી છે.જ્યારે હાઈકોર્ટ અથવા આ કોર્ટ આ બાબતની અપીલ કોર્ટ તરીકે તપાસ કરશે નહીં, જો તેઓને ખાતરી થાય કે આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો છે (એ) દૂષિત અથવા

((b) કે તે કોઈ પુરાવા પર આધારિત નથી અથવા (c) કે તે મનસ્વી છે – એ અર્થમાં કે કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ આપેલ સામગ્રી પર જરૂરી અભિપ્રાય નહીં બનાવે; ટૂંકમાં, જો તે વિકૃત આદેશ હોવાનું જણાય.

(iv) સરકાર (અથવા સમીક્ષા સમિતિ, જે પણ હોય) એ આ બાબતમાં નિર્ણય લેતાં પહેલાં સેવાની સંપૂર્ણ નોંધને ધ્યાનમાં લેવી પડશે-અલબત્ત પછીના વર્ષો દરમિયાનની નોંધ અને કામગીરીને વધુ મહત્વ આપવું પડશે.આ રીતે ગણવામાં આવતા રેકૉર્ડમાં સ્વાભાવિક

રીતે ગુપ્ત રેકૉર્ડ/પાત્ર રોલ્સમાં નોંધોનો સમાવેશ થશે, જે અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ બંને હશે.જો કોઈ સરકારી કર્મચારીને પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ છતાં ઉચ્ચ પદ પર બઢતી આપવામાં આવે છે, તો આવી ટિપ્પણીઓ તેમની કડવાશ ગુમાવે છે, વધુમાં, જો બઢતી મેરિટ (પસંદગી) પર આધારિત હોય અને વરિષ્ઠતા પર નહીં.

(v) ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશને માત્ર એ બતાવવા પર કે તેને પસાર કરતી વખતે બિનસંચારીત પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી, તે આધારે કોર્ટ દ્વારા રદ કરવા યોગ્ય નથી.તે સંજોગો પોતે દખલગીરી માટેનો આધાર ન હોઈ શકે.ઉપર (iii) માં ઉલ્લેખિત આધારો પર જ હસ્તક્ષેપની મંજૂરી છે.આ પાસાની ચર્ચા ઉપરના ફકરા ૨૯ થી ૩૧ માં કરવામાં આવી છે.

૪. અપીલકર્તા નવલ સિંહની નિમણૂક ૧૯૭૨માં કરવામાં આવી હતી.વર્ષ ૧૯૭૫-૭૬, ૧૯૭૬-૭૭ના ગુપ્ત અહેવાલોમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે તેમના ન્યાયિક કાર્યમાં સુધારાની જરૂર છે.વર્ષ ૧૯૮૦-૮૧ માટે તેમનું ન્યાયિક કાર્ય સરેરાશ ગુણવત્તાનું હતું.વર્ષ ૧૯૮૪-૮૫ માટે જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમને સારા અધિકારી તરીકે રેટ કર્યા છે.વર્ષ ૧૯૮૬-૮૭ માટે, તેમની પ્રામાણિકતા અંગે ફરિયાદો હતી.આ હેતુ માટે, એવા કેસોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જેમાં

તેમણે ગંભીર ગુનાઓમાં જામીન મંજૂર કર્યા હતા.જો કે, શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતાના સંદર્ભમાં, અપીલકર્તાના પ્રતિનિધિત્વને સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું અને તેને એવું માનીને બદલવામાં આવ્યું હતું કે અધિકારીની પ્રામાણિકતા પર શંકા કરવાનું કોઈ કારણ નથી.ફરીથી, વર્ષ ૧૯૯૦-૯૧ માટે, એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે વચગાળાના આદેશો/અટકાવના સંદર્ભમાં, તેમને વધુ કાળજી રાખવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યા હતા; એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અખંડિતતા શંકાસ્પદ હતી અને એકંદરે મૂલ્યાંકન નબળું હતું.તેમના પુનરાવર્તન પર, તેમની અખંડિતતાને લગતી પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ એવું કહીને દૂર કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાને તેમની અખંડિતતાને સ્પર્શતી વિભાગીય તપાસ દરમિયાન સંબંધિત વર્ષ દરમિયાન સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ તેમને વહીવટી સમિતિ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.ફરીથી, એવા દાખલાઓ છે જે સૂચવે છે કે ત્યારબાદ વિવિધ તપાસ કરવામાં આવી હતી.તેનો સંદર્ભ આપવો જરૂરી નથી.તેમની સસ્પેન્શન રદ કરવાની અરજી પણ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.જોકે, બાદમાં સસ્પેન્શનનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૫. *** **

૬. *** **

૭. આથી, એ સ્પષ્ટ છે કે તપાસ સમિતિએ અપીલકર્તાઓની ભૂતકાળની સેવાના રેકૉર્ડ, ચારિત્ર્ય રોલ અને અન્ય બાબતોની તપાસ કર્યા પછી અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તેઓ ૫૮ વર્ષની વય પછી સેવામાં ચાલુ રહેવા માટે યોગ્ય નથી.

૮. ઉપર વર્ણવેલ હકીકતો પરથી, જો આપણે હાઈકોર્ટના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ સામે અપીલમાં બેસીએ તો પણ, એવું કહી શકાય નહીં કે અપીલકર્તાઓની ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશો, કોઈપણ રીતે, ખોટા અથવા અયોગ્ય છે. વધુમાં, ન્યાયિક અધિકારીની પ્રામાણિકતા પર શંકા કરવાના આધારને હકારાત્મક પુરાવા દ્વારા સાબિત કરવું અશક્ય છે. વર્તમાન પ્રણાલીમાં, ઉચ્ચ અધિકારીના અભિપ્રાય પર આધાર રાખવાની જરૂર છે, જેમને નજીકના સ્થળેથી સંબંધિત અધિકારીના પ્રદર્શનને જોવાની તક મળી હતી અને સંબંધિત અધિકારીની એકંદર પ્રતિષ્ઠાને ધ્યાનમાં રાખીને તેમનો અભિપ્રાય બનાવવામાં આવ્યો હતો.

૯. એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવો જરૂરી છે કે ન્યાયની ધારાને અપ્રદૂષિત રાખવા માટે દરેક ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નિયમો હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી સેવાના નિર્ધારિત વર્ષોની પૂર્ણતા પછી નિર્ધારિત વય પછી ન્યાયિક અધિકારીઓના સેવા રેકૉર્ડની વારંવાર તપાસ કરવી આવશ્યક છે કારણ કે નીચલી ન્યાયપાલિકા ન્યાયિક

પ્રણાલીનો પાયો છે.અમે આશા રાખીએ છીએ કે હાઈકોર્ટ નકામી વસ્તુઓ અથવા ન્યાય વિતરણ પ્રણાલીને પ્રદૂષિત કરતી વ્યક્તિઓને દૂર કરવા માટે નિયમિતપણે યોગ્ય પગલાં લેશે."

(૪) આર.સી.ચંદેલ વિ. હાઈકોર્ટ ઓફ એમ.પી. અને અન્ય.(૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૫૮

જે કેસોમાં જિલ્લા ન્યાયાધીશને પસંદગી ગ્રેડ અને સુપર ટાઈમ સ્કેલ આપવામાં આવ્યો હતો, તેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તે પ્રતિકૂળ નોંધોને ભૂંસી નાખતું નથી, જે રેકૉર્ડ પર રહી છે અને ક્ષેત્રમાં ચાલુ છે, તે આ રીતે માનવામાં આવ્યું હતું:

“૩૪. એ વાત સારી છે કે અપીલકર્તાને ૧૯૮૫માં જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે પુષ્ટિ આપવામાં આવી હતી; તેમને ૨૪.૦૩.૧૯૮૯થી નીચલા પસંદગી ગ્રેડ મળ્યા હતા; તેમને મે, ૧૯૯૯માં સુપર ટાઈમ સ્કેલ એનાયત કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને ૨૦૦૨માં ઉપરના સુપર ટાઈમ સ્કેલ પણ આપવામાં આવ્યા હતા પરંતુ જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકેની પુષ્ટિ અને પસંદગી ગ્રેડ અને સુપર ટાઈમ સ્કેલની મંજૂરી અગાઉની પ્રતિકૂળ નોંધોને ભૂંસી નાખતી નથી જે રેકૉર્ડ પર રહી છે અને ક્ષેત્રમાં ચાલુ રહી છે.બઢતી અથવા વધારાની મંજૂરી અથવા ઉચ્ચ સ્કેલ માટેનું માપદંડ એ ક્વાયતથી અલગ છે જે ન્યાયિક

અધિકારીની ન્યાયિક પ્રણાલીમાં સતત ઉપયોગીતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે.ન્યાયિક અધિકારીની પ્રણાલીમાં સતત ઉપયોગી સેવા માટેની સંભાવનાનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે, હાઈકોર્ટે સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે.

ન્યાયિક અધિકારીની એકંદર રૂપરેખા એ માર્ગદર્શક પરિબળ છે.શંકાસ્પદ અખંડિતતા, શંકાસ્પદ પ્રતિષ્ઠા અને ઉપયોગિતામાં ઓછી હોય તેવા લોકો જરૂરી લંબાઈની સેવા અથવા વય પ્રાપ્ત કર્યા પછી સેવાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર નથી.

૩૫. *** **

૩૬. *** **

૩૭. ન્યાયિક સેવા એ સામાન્ય સરકારી સેવા નથી અને ન્યાયાધીશો કર્મચારીઓ નથી.ન્યાયાધીશો જાહેર હોદ્દો ધરાવે છે; તેમનું કાર્ય રાજ્યના આવશ્યક કાર્યોમાંનું એક છે.તેમના કાર્યો અને ફરજોના નિકાલમાં, ન્યાયાધીશો રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.ન્યાયાધીશ જે પદ ધરાવે છે તે જાહેર વિશ્વાસનું પદ છે.ન્યાયાધીશ એ દોષરહિત અખંડિતતા અને નિર્વિવાદ સ્વતંત્રતા ધરાવતી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ.તે ઉચ્ચ નૈતિક મૂલ્યો સાથે હૃદયથી પ્રમાણિક હોવો જોઈએ.જ્યારે કોઈ મુકદ્દમા કરનાર કોર્ટરૂમમાં પ્રવેશે છે, ત્યારે તેણે સુરક્ષિત અનુભવનું જોઈએ કે જે ન્યાયાધીશ સમક્ષ તેની બાબત

આવી છે, તે કોઈપણ વિચારણાથી પ્રભાવિત થયા વિના નિષ્પક્ષ રીતે ન્યાય આપશે.ન્યાયાધીશ પાસેથી અપેક્ષિત આચરણનું ધોરણ સામાન્ય માણસ કરતાં ઘણું ઊંચું હોય છે.આ કોઈ બહાનું નથી કે સમાજમાં ધોરણો ઘટ્યા હોવાથી, સમાજમાંથી લેવામાં આવેલા ન્યાયાધીશો પાસેથી ન્યાયાધીશની ઉચ્ચ ધોરણો અને નૈતિક મક્કમતાની અપેક્ષા રાખી શકાય નહીં.સીઝરની પત્નીની જેમ ન્યાયાધીશ પણ શંકાથી ઉપર હોવો જોઈએ.ન્યાયિક પ્રણાલીની વિશ્વસનીયતા તેના સંચાલન કરતા ન્યાયાધીશો પર આધારિત છે.લોકશાહી ખીલે અને કાયદાનું શાસન ટકી રહે તે માટે ન્યાય પ્રણાલી અને ન્યાયિક પ્રક્રિયા મજબૂત હોવી જોઈએ અને દરેક ન્યાયાધીશે તેની ન્યાયિક ફરજો નિષ્ઠા, નિષ્પક્ષતા અને બૌદ્ધિક પ્રામાણિકતાથી નિભાવવી જોઈએ."

(૫) રાજેન્દ્ર સિંહ વર્મા વિ. દિલ્હીના એન.સી.ટી.ના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૧૦ એસ.સી.સી. ૦૧.

આ મુદ્દા પરના અને શંકાસ્પદ અખંડિતતાના ગ્રેડિંગને ધ્યાનમાં રાખીને ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાના મુદ્દા પરના ચુકાદાઓની શ્રેણીને ધ્યાનમાં લીધા પછી સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે જણાવ્યું છે:

“૯૯. ઉપર જણાવેલ આ કોર્ટના બે-ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને એવી દલીલ સ્વીકારી શકાય નહીં કે અખંડિતતા સંબંધિત પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ, જેના વિશે રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી અથવા પેઝિંગ રજૂઆતને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી ન હતી અને તેથી ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશો કાયદામાં ખરાબ હતા.તેથી, આ દ્વારા ઉક્ત દલીલને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

XXX

XXX

XXX

૧૧૯. આ દલીલ કે જે આધારે સામગ્રી પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી જેના આધારે અપીલકર્તાઓને ‘સી’ શંકાસ્પદ અખંડિતતા’ એનાયત કરવામાં આવી હતી અને તેથી ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ રદ કરવા યોગ્ય છે, તેમાં કોઈ તથ્ય નથી.સામાન્ય રીતે અને સંદર્ભમાં, ‘મટીરીયલ’ શબ્દનો અર્થ પદાર્થ, વસ્તુ, સામાન, કંઈક, ભૌતિકતા, માધ્યમ, ડેટા, હકીકતો, માહિતી, આંકડા, નોંધો વગેરે થાય છે. જ્યારે આ કોર્ટ તપાસ કરી રહી છે કે શું હાઈકોર્ટ સમક્ષ કોઈ ‘મટીરીયલ’ હતું જેના આધારે અપીલકર્તાઓના ગુપ્ત અહેવાલોમાં પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ નોંધવામાં આવી હતી, ત્યારે આ ‘મટીરીયલ’ પદાર્થ, વસ્તુ, ડેટા, માહિતી વગેરે સંબંધિત છે. ન્યાયિક અધિકારીના કેસને ધ્યાનમાં લેતી વખતે, ‘મટીરીયલ’ને માત્ર લેખિત ફરિયાદો

અથવા ન્યાયિક અધિકારીની પ્રામાણિકતા પર આંગળી ચીંધતા 'સ્પષ્ટ' પુરાવા સુધી મર્યાદિત રાખવું જરૂરી નથી.આવા કિસ્સાઓમાં આવા પુરાવા ન પણ મળી શકે.

૧૨૦. આ કોર્ટ દ્વારા આર.એલ. બુટેલ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા એન્ડ અધર્સ, (૧૯૭૦) ૨ એસસીસી ૮૭૬ માં નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, એ જરૂરી નથી કે પ્રતિકૂળ નોંધણી કરતા પહેલા સંબંધિત અધિકારીને સાંભળવાની તક આપવામાં આવે.ઉક્ત કેસમાં, એવી દલીલ કે પ્રતિકૂળ પ્રવેશ કરતા પહેલા તપાસ જરૂરી છે, તે એવી ગેરસમજથી પીડિત હોવાથી નકારી કાઢવામાં આવી હતી કે આવી પ્રવેશ નિંદાની પેનલ્ટી સમાન છે.આ અદાલત દ્વારા ઉક્ત નિર્ણયમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે કે પ્રતિકૂળ પ્રવેશ કરવો એ દંડ લાદવા સમાન નથી, જેમાં તપાસની જરૂર પડે અથવા સંબંધિત સરકારી કર્મચારીને સાંભળવાની વાજબી તક આપવામાં આવે.વધુમાં, જો હાઈકોર્ટની પૂર્ણ કોર્ટ કોઈ અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિની ભલામણ કરે છે, તો ન્યાયિક બાજુએ હાઈકોર્ટે તે આદેશને રદ કરવામાં ખૂબ સાવધાની અને સમજદારી રાખવી પડે છે, કારણ કે તે હાઈકોર્ટના તમામ ન્યાયાધીશોનો પૂરક છે, જેઓ આ પ્રશ્નમાં જાય છે અને શક્ય છે કે તમામ કિસ્સાઓમાં ન્યાયિક અધિકારીની શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા વિશે પુરાવા ન મળે.

૧૨૧. આ કોર્ટ દ્વારા પંજાબ અને હરિયાણાની હાઈકોર્ટમાં આર.જી. વિ. ઈશ્વરચંદ જૈન અને અન્ય (૧૯૯૯) ૪ એસ.સી.સી. ૫૭૯ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે, કેટલીકવાર, સંપૂર્ણ કોર્ટે તમામ ન્યાયાધીશોની સામૂહિક સમજણ પર કાર્ય કરવું પડે છે અને જો કોઈ કર્મચારીની સામાન્ય પ્રતિષ્ઠા સારી ન હોય, તો પણ તેની વિરુદ્ધ કોઈ નક્કર સામગ્રી ન હોય, તો પણ તેને જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિ આપવામાં આવી શકે છે અને આવા આદેશની ન્યાયિક સમીક્ષા માત્ર મર્યાદિત આધારો પર જ માન્ય છે. ભ્રષ્ટ હોવાની પ્રતિષ્ઠા એક અધિકારીના આચરણની આસપાસ ગાઢ અને પીછો ન કરી શકાય તેવા વાદળોને એકત્રિત કરશે અને ધુમાડા કરતાં વધુ ઝડપથી કુખ્યાતિ મેળવશે. કેટલીકવાર તેને રેકૉર્ડનો ભાગ બનાવવા માટે નક્કર અથવા ભૌતિક પુરાવા ન હોઈ શકે. તેથી, અહેવાલ અધિકારી અથવા સક્ષમ નિયંત્રણ અધિકારી માટે ગુપ્ત અહેવાલ લખતી વખતે પુરાવા દ્વારા સમર્થિત ખામીઓના ચોક્કસ ઉદાહરણો આપવાનું અવ્યવહારુ હશે.

૧૨૨. સામાન્ય રીતે, અખંડિતતા પર પ્રતિબિંબિત થતી પ્રતિકૂળ પ્રવેશ છાપના સૂત્રો પર આધારિત હશે, જે મનમાં એક સાથે રમી રહેલા બહુવિધ પરિબલોનું પરિણામ હશે. જો કે વસ્તુઓના સ્વભાવમાં ધારણાઓ અલગ હોઈ શકે છે, તેમ છતાં ગુપ્ત રોલ્સમાંની એન્ટ્રીઓને

ન્યાયિક સમીક્ષાને આધીન કરવામાં મુશ્કેલી છે.કેટલીકવાર, જો કર્મચારીની સામાન્ય પ્રતિષ્ઠા સારી ન હોય, તેમ છતાં તેની વિરુદ્ધ કોઈ નક્કર સામગ્રી ન હોય, તો તેને જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્ત કરી શકાય છે.ચોક્કસ વય પછી ન્યાયિક અધિકારીને ચાલુ રાખવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા માટે યોગ્ય સત્તાને સોંપવામાં આવેલી ફરજ સંપૂર્ણ છે.જો તે સત્તા કોઈ ચોક્કસ અધિકારીની પ્રામાણિકતા શંકાસ્પદ હોવાનું પ્રમાણિકપણે અભિપ્રાય બનાવે છે, તો તે અભિપ્રાયની ચોકસાઈને અદાલતો સમક્ષ પડકારી શકાતી નથી.જ્યારે આવા બંધારણીય કાર્યનો ઉપયોગ હાઈકોર્ટની વહીવટી બાજુ પર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેના પર કોઈપણ ન્યાયિક સમીક્ષા માત્ર ખૂબ જ કાળજી અને સાવધાની સાથે થવી જોઈએ અને તે આ કોર્ટ દ્વારા કેટલાક અહેવાલિત નિર્ણયોમાં નક્કી કરાયેલા પરિમાણો સુધી જ મર્યાદિત હોવી જોઈએ.જ્યારે યોગ્ય સત્તાધિકારી એવો અભિપ્રાય બનાવે છે કે ન્યાયિક અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિ જાહેર હિતમાં છે, ત્યારે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની રીટ કોર્ટ અથવા અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળની આ કોર્ટ આ આદેશમાં દખલ નહીં કરે.

XXX

XXX

XXX

૧૨૪. અગાઉ નોંધાયેલા સ્વીકૃત તથ્યો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે પહેલાં નિરીક્ષક ન્યાયાધીશનો અહેવાલ હતો કે તેમને અપીલકર્તાઓ

વિરુદ્ધ તેમની પ્રામાણિકતા પર પ્રતિક્રિયા આપતી ફરિયાદો મળી હતી.નિરીક્ષક ન્યાયાધીશે તે ટિપ્પણીઓ કેઝ્યુઅલ અથવા તરંગી રીતે લખી હતી એમ માનવું યોગ્ય નથી.એવું કાયદેસર રીતે માનવું પડશે કે નિરીક્ષક ન્યાયાધીશે ગંભીર પ્રકૃતિની આવી ટિપ્પણીઓ કરતા પહેલા જવાબદારીપૂર્વક કામ કર્યું હતું.ત્યારબાદ, પૂર્ણ કોર્ટે સમગ્ર મુદ્દા પર વિચાર કર્યો અને અપીલકર્તાઓની એસીઆર રેકૉર્ડ કરતી વખતે નિરીક્ષક ન્યાયાધીશના મંતવ્યને સમર્થન આપ્યું.એ સામાન્ય જાણકારીની બાબત છે કે ન્યાયિક અધિકારી સામે મૌખિક અથવા લેખિતમાં જે ફરિયાદો કરવામાં આવે છે, તેનું નિરીક્ષણ ન્યાયાધીશ અથવા ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા ખૂબ જ સાવધાનીથી કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.મોટાભાગની આવી ફરિયાદો તુરંત અને અસંતુષ્ટ તત્વો દ્વારા કરવામાં આવે છે તે જાણીને, સામાન્ય રીતે તેમને કાઢી નાખવાની વૃત્તિ હોય છે.જો કે, જ્યારે કોઈ ન્યાયિક અધિકારીની પ્રામાણિકતા અંગે શંકા ઊભી થાય છે, પછી ભલે તે ફરિયાદોના આધારે હોય અથવા અન્ય સ્ત્રોતો પાસેથી મળેલી માહિતીના આધારે હોય અને તેની તપાસ કરવા માટે એક સમિતિની રચના કરવામાં આવે છે, જેમ કે તાત્કાલિક કેસમાં કરવામાં આવ્યું હતું અને સમિતિ વિવિધ સ્ત્રોતો પાસેથી માહિતી એકત્રિત કરીને કાર્ય હાથ ધરે છે, જેના આધારે સંબંધિત ન્યાયિક અધિકારી વિશે ધારણા ઊભી

થાય છે, તો આર્ટિકલ ૨૨૬ હેઠળ અથવા આ કોર્ટ માટે આર્ટિકલ ૩૨ હેઠળ આવી ક્વાયતમાં દખલ કરવી મુશ્કેલ હશે.ઉપર જણાવેલ પ્રકૃતિની તપાસ પછી સભાનપણે અને તર્કબદ્ધ રીતે રચાયેલ આવો અભિપ્રાય અને છાપ ચોક્કસપણે એક અધિકારીના સંદર્ભમાં પ્રતિકૂળ અહેવાલ નોંધવા માટે સામગ્રી બનાવશે.આવી છાપ સરળતાથી પડતી નથી, પરંતુ કોર્ટની સાવચેતી, વિચારણા વગેરે પછી જ પડે છે, અને તેથી તે કોઈ અધિકારીની પ્રામાણિકતા વિશે શંકાને મનોરંજન આપવા માટે સંભાવનાની પ્રબળતાનો કિસ્સો છે, જે પદાર્થ, બાબત, માહિતી વગેરે પર આધારિત છે. તેથી, એવી દલીલ કે ભૌતિક અથવા આધાર વિના અપીલકર્તાઓની એસીઆરમાં વિપરીત નોંધો નોંધવામાં આવી હતી, તેને સમર્થન આપી શકાય નહીં અને તેને રદ કરવામાં આવે છે.

xxx

xxx

xxx

૧૩૬. સમગ્ર સામગ્રીની કાળજીપૂર્વક વિચારણા કરતાં, એવું માનવું જોઈએ કે સમિતિ/પૂર્ણ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલું મૂલ્યાંકન, તેમનો સર્વસંમત અભિપ્રાય બનાવતા, ન તો મનસ્વી કે તરંગી છે, ન તો એટલું અતાર્કિક છે કે આ અદાલતના અંતરાત્માને આઘાત લાગે અને કોઈ પણ હસ્તક્ષેપને યોગ્ય ઠેરવી શકે.આવા આકારણી, મૂલ્યાંકન અને અભિપ્રાયોની રચનાના કિસ્સાઓમાં, બહુવિધ પરિબલોની વિશાળ શ્રેણી મહત્વપૂર્ણ અને મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે

છે અને કોઈ પણ પરિબળને ઉડાવી દેવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં, જેથી ઉકેલવાની સમસ્યા અથવા વિચારણા કરવા અથવા દાવો કરવાના દાવાઓની નિંદા અથવા દેવત્વ થઈ શકે.વાસ્તવિકતામાં, પૂર્ણ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી આવી ક્વાયતને ન્યાયિક સમીક્ષા હેઠળ લાવવી મુશ્કેલ, લગભગ અશક્ય હશે, સિવાય કે કોઈ અસાધારણ કિસ્સામાં જ્યારે અદાલતને ખાતરી હોય કે કોઈ વાસ્તવિક અન્યાય થયો છે, જે થવો ન જોઈએ, અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે બીજો કોઈ સંભવિત મત હોઈ શકે અથવા કોઈને સમિતિ/પૂર્ણ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી ક્વાયત અંગે કોઈ ફરિયાદ હોય.આ રીતે જોતાં અને રેકૉર્ડ પરની તથ્યપૂર્ણ વિગતો અને સામગ્રીઓની પૃષ્ઠભૂમિમાં વિચારણા કરતાં, આ અદાલતને વિવાદિત કાર્યવાહીમાં દખલ કરવાની કોઈ જરૂર નથી અથવા ન્યાયીપણું નથી.તેથી, ત્રણેય અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે.કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં."

(૬) રાજસ્થાન માટે ન્યાયિક ઉચ્ચ અદાલત વિ. ભંવર લાલ લામરોર, (૨૦૨૧) ૮ એસ.સી.સી. ૩૭૭.આ કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

“૮ અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે.મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું વડીલ અદાલત માટે વહીવટી સમિતિ દ્વારા નોંધાયેલા તેના મંતવ્યને બદલવા માટે ખુલ્લું હતું, જેણે વડીલ અદાલતની સંપૂર્ણ અદાલતને પ્રશંસા કરી હતી, જે મુજબ ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

૯ ખરેખર, ન્યાયિક બાજુએ હાઈકોર્ટ આમ કરી શકતી હતી, જો તેને જાણવા મળે કે વહીવટી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણોમાં સંદર્ભિત કોઈપણ પ્રકારનો રેકૉર્ડ કે સામગ્રી ન હતી, અથવા સમિતિએ અસંગત સામગ્રી પર આધાર રાખ્યો હતો, અથવા વિરોધાભાસી સામગ્રીને અવગણવામાં આવી હતી અને કાઢી નાખવામાં આવી હતી.વધુમાં, જો તેને પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા, પ્રક્રિયાનો ભંગ જે પ્રતિવાદી નંબરને પૂર્વગ્રહ પેદા કરે છે તેવું જણાય તો હાઈકોર્ટનો મત સ્વીકાર્ય હોત.૧, અથવા ગંભીર રીતે અપ્રમાણસર પગલાં લાદવા.અમે નોંધ્યું છે કે વહીવટી સમિતિએ તેના અહેવાલમાં પ્રતિવાદી નંબરની અખંડિતતા અંગેની બાકી રહેલી શિસ્ત તપાસ સહિત સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.૧.

૧૦ કાયદામાં એ સ્થાયી સ્થિતિ છે કે સક્ષમ અધિકારીએ ન્યાયિક અધિકારીના સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ અને જો

અખંડિતતાના અભાવ અને ભંગની એકલ ટિપ્પણી હોય તો પણ, તે ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત થવા માટે પૂરતું હોઈ શકે છે, જે તારક સિંહ વિ. જ્યોતિ બાસુમાં (૨૦૦૫) ૧ એસસીસી ૨૦૧ માં નોંધાયેલ છે.

૧૧ હાઈકોર્ટે આ ચુકાદાની નોંધ લીધી, પરંતુ તેમ છતાં વહીવટી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી સંપૂર્ણ તપાસને અવગણીને, જેની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી અને પૂર્ણ કોર્ટને બહાલી આપવામાં આવી હતી, તે પોતે જ સમગ્ર રેકૉર્ડની તપાસ કરવાનું સાહસ કર્યું. પ્રતિવાદી નં. ની જરૂરિયાત અથવા અન્યથા અંગે હાઈકોર્ટની સંપૂર્ણ અદાલત દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલા સંતોષ માટે પોતાના મંતવ્યો બદલવા માટે હાઈકોર્ટ માટે ખુલ્લું નહોતું. ૧ રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાઓમાં ચાલુ. નિરીક્ષણ અથવા પુષ્ટિકરણ અધિકારીની ભૂમિકા સંભાળીને વાર્ષિક ગુપ્ત અહેવાલો ફરીથી લખવા માટે પણ હાઈકોર્ટ માટે ખુલ્લું નહોતું.

૧૨ એ નોંધવું પૂરતું છે કે પ્રતિવાદી નંબર સામે શિસ્તબદ્ધ તપાસ પેન્ડિંગ હતી. ૧ જેણે તેમની પ્રામાણિકતા વિશે પ્રશ્નો ઉભા કર્યા. પ્રતિવાદી નંબર ૧ નો ભૂતકાળનો સેવા રેકૉર્ડ નબળો અને ન્યાયિક અધિકારી પાસેથી અપેક્ષિત ચોક્કસ ધોરણથી ઓછો હોવાનું જણાયું હતું.

૧૩ રેકૉર્ડ પરથી એ પણ જાણવા મળ્યું છે કે ઉત્તરદાતા નંબરની ફરજિયાત નિવૃત્તિના બદલે શિસ્તબદ્ધ તપાસ પડતી મૂકવામાં આવી હતી.૧.તે વહીવટી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી સંયુક્ત ભલામણ હતી અને હાઈકોર્ટની સંપૂર્ણ કોર્ટને ભલામણ કરવામાં આવી હતી.બંને અવિભાજ્ય હોવાથી અને સેવા રેકૉર્ડ સાથેની અખંડિતતા વિશેની એકલ ટિપ્પણી ન્યાયિક અધિકારી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે કાયદામાં પૂરતી હોવાથી, અમે સમજી શકતા નથી કે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પહોંચેલા નિષ્કર્ષને મનસ્વી અથવા સ્પષ્ટપણે ખોટો કેવી રીતે કહી શકાય."

નિષ્કર્ષ

૩૦. આમ, ફરજિયાત નિવૃત્તિ પરનો કાયદો ન્યાયિક અધિકારી હવે રેસ ઈન્ટિગ્ર નથી.જાહેર હિતમાં અથવા વહીવટીતંત્રના હિતમાં ફરજિયાત/અકાળે નિવૃત્તિનો આદેશ એ સજા નથી.ફુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન જરૂરી નથી.સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડમાં એક પણ અસંચારીત પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી અથવા શંકાસ્પદ અખંડિતતા જાહેર હિતમાં ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવા માટે પૂરતી છે.કોઈપણ બઢતી અથવા ઉચ્ચ પગાર ધોરણ/પસંદગી ગ્રેડની મંજૂરી ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશ પર કોઈ અસર કરી શકે નહીં.સંપૂર્ણ કોર્ટ, તમામ ન્યાયાધીશોની સામૂહિક સમજણ પર અને કર્મચારીની સામાન્ય પ્રતિષ્ઠાને ધ્યાનમાં રાખીને, તેની વિરુદ્ધ કોઈ નક્કર સામગ્રી વિના, જાહેર હિતમાં ન્યાયિક

અધિકારીને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરી શકે છે અને આવા આદેશની ન્યાયિક સમીક્ષા માત્ર ખૂબ જ મર્યાદિત આધારો પર જ માન્ય છે. ન્યાયિક અધિકારી સામે કરવામાં આવેલી ફરિયાદોની નોંધણી પણ હાઈકોર્ટના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ અને વિચારણાને આપોઆપ દૂર ન કરી શકે, જે વિવિધ તબક્કે કાળજીપૂર્વક તપાસ અને ગાળણ દ્વારા પ્રાપ્ત થયું છે. અમે પુનરાવર્તન કરી શકીએ છીએ કે કેટલીકવાર શંકાસ્પદ અખંડિતતા સાબિત કરવા અને તેને રેકૉર્ડનો ભાગ બનાવવા માટે નક્કર અથવા ભૌતિક પુરાવા એકત્રિત કરવા ખૂબ જ મુશ્કેલ હશે અને રિપોર્ટિંગ અધિકારી અથવા ગોપનીય રિપોર્ટ લખતા સક્ષમ નિયંત્રણ અધિકારી માટે પુરાવા દ્વારા સમર્થિત ખામીઓના ચોક્કસ ઉદાહરણો આપવા માટે તે અવ્યવહારુ હશે. હાઈકોર્ટની સમગ્ર કવાયત વિશેષ સંજોગોના સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ભવે છે. વિવિધ સ્ત્રોતોમાંથી માહિતી એકત્ર કરવાનું કાર્ય જે વહીવટી સમિતિ કરે છે તેના દ્વારા રચાયેલ અભિપ્રાય અને ન્યાયિક અધિકારીની અખંડિતતાની રચના થયેલી ધારણા સાથે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ચેડાં કરી શકાતા નથી, ખાસ કરીને જ્યારે તે સ્થાયી સમિતિ અને પૂર્ણ અદાલત દ્વારા વધુ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ન્યાયિક અધિકારીની છાપ કાળજીપૂર્વક વિચારણા અને ચર્ચા કર્યા પછી હાઈકોર્ટની ધારણા પર આધારિત છે, અને તે કોઈ અધિકારીની પ્રામાણિકતા વિશે શંકાને મનોરંજન આપવા માટે સંભાવનાની પ્રબળતા પર હશે જે પદાર્થ, બાબત, માહિતી વગેરે પર આધારિત છે. તેથી, આવી પરિસ્થિતિઓમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા રચાયેલ અભિપ્રાયમાં એ કારણથી દખલ કરી

શકાતો નથી કે તે કોઈપણ સામગ્રી વિના રચાયેલ છે.પ્રશાસનિક સમિતિ, સ્થાયી સમિતિ અને હાઈકોર્ટની પૂર્ણ કોર્ટના સંતોષ અને ભલામણમાં ત્યાં સુધી દખલ કરી શકાતી નથી જ્યાં સુધી તે પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા, પ્રક્રિયાના ભંગ, ન્યાયિક અધિકારીને પૂર્વગ્રહનું કારણ બને અથવા તે ગંભીર અપ્રમાણસર પગલું ન હોય.ન્યાયિક અધિકારીઓની અકાળે/ફરજિયાત નિવૃત્તિને નિયંત્રિત કરતા સ્થાયી કાનૂની દાખલા અને આ સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર અને સર્વોપરિતાને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદાર દ્વારા ૧૨.૦૧.૧૯૯૯ના રોજ સરકારના ઠરાવ પર મૂકવામાં આવેલો આધાર, જેમાં ૫૦-૫૫ વર્ષની વયે પહોંચતા સરકારી કર્મચારીઓના કેસોની સમીક્ષામાં અપનાવવામાં આવતી પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, તે નજીવું બની જાય છે.

૩૧. હાઈકોર્ટના નિર્ણય/વિચારણા અને સંતોષના તમામ પાસાઓ વિશિષ્ટ રીતે ન્યાયિક અધિકારીઓની એકંદર પ્રતિષ્ઠામાંથી જ આવે છે.આર.સી.ચંદેલ (ઉપર)ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે કહ્યું હતું કે, “ન્યાયિક સેવા એ સામાન્ય સરકારી સેવા નથી અને ન્યાયાધીશો કર્મચારીઓ નથી.”ન્યાયાધીશો જાહેર હોદ્દો ધરાવે છે; તેમનું કાર્ય રાજ્યના આવશ્યક કાર્યોમાંનું એક છે.પોતાના કાર્યો અને ફરજો નિભાવવામાં ન્યાયાધીશો રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.ન્યાયાધીશ જે પદ ધરાવે છે તે જાહેર વિશ્વાસનું પદ છે.ન્યાયાધીશ એ નિર્દોષ અખંડિતતા અને અવિશ્વસનીય સ્વતંત્રતા ધરાવતી વ્યક્તિ હોવી જોઈએ.તે ઉચ્ચ નૈતિક મૂલ્યો

સાથે હૃદયથી પ્રમાણિક હોવો જોઈએ.જ્યારે કોઈ મુકદ્દમાકાર કોર્ટરૂમમાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યારે તેણે સુરક્ષિત અનુભવવું જોઈએ કે જે ન્યાયાધીશ સમક્ષ તેની બાબત આવી છે, તે નિષ્પક્ષ અને કોઈપણ વિચારણાથી પ્રભાવિત થયા વિના ન્યાય આપશે.ન્યાયાધીશ પાસેથી અપેક્ષિત આચારનું ધોરણ સામાન્ય માણસ કરતાં ઘણું ઊંચું હોય છે.આ કોઈ બહાનું નથી કે સમાજમાં ધોરણો ઘટ્યા હોવાથી, સમાજમાંથી લેવામાં આવેલા ન્યાયાધીશો પાસેથી ન્યાયાધીશની ઉચ્ચ ગુણવત્તા અને નૈતિક મક્કમતાની અપેક્ષા રાખી શકાય નહીં.સીઝરની પત્નીની જેમ ન્યાયાધીશ પણ શંકાથી ઉપર હોવો જોઈએ.ન્યાયિક પ્રણાલીની વિશ્વસનીયતા તેના સંચાલન કરતા ન્યાયાધીશો પર આધારિત છે.લોકશાહી ખીલે અને કાયદાનું શાસન ટકી રહે તે માટે ન્યાય પ્રણાલી અને ન્યાયિક પ્રક્રિયા મજબૂત હોવી જોઈએ અને દરેક ન્યાયાધીશો તેમની ન્યાયિક ફરજો નિષ્ઠા, નિષ્પક્ષતા અને બૌદ્ધિક પ્રામાણિકતા સાથે નિભાવવી જોઈએ."

૩૨. ઉપર જણાવેલા અસલ ધોરણો/મૂલ્યોનો કોઈપણ ભંગ હાઈકોર્ટની તપાસને આમંત્રણ આપશે, અને કોઈપણ ન્યાયિક અધિકારી, જેનું આચરણ/પ્રતિષ્ઠા/વર્તન તેનું ઉદ્ધંધન કરતું જણાય છે, તે ભંગની હદના આધારે જાહેર હિતમાં શિસ્તભંગની કાર્યવાહી અથવા ફરજિયાત નિવૃત્તિને આકર્ષિત કરી શકે છે. આમ, સ્થાયી કાનૂની દરખાસ્તને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત હાઈકોર્ટની પૂર્ણ અદાલતની સમજદારીમાં ઊંડાણપૂર્વક તપાસ કરી

શકતી નથી, જેણે અરજદારના સેવા રેકૉર્ડના બહુવિધ પરિબલોને ધ્યાનમાં રાખીને આકારણી/મૂલ્યાંકનનો અભિપ્રાય ઘડ્યો છે, વધુમાં ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે અરજદારે હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા અથવા બદનિયતનો આરોપ લગાવ્યો નથી.

૩૩. ઉપરોક્ત અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને, વર્તમાન રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે. તેને આથી રદ કરવામાં આવે છે.

સહિ/-

(એ. એસ. સુપેહિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

સહિ/-

(આર.ટી. વાચ્છાણી, ન્યાયમૂર્તિ)

એનવીમેવાડા અને મહેશ/૦૫

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.